

Sociologförbundet har ordet

Utbildnings- och forskningspolitiker/byråkrater på olika nivåer föreställer sig att en ytterligare internationalisering av verksamheten vid svenska universitet förutsätter att forskning och undervisning i högre grad bedrivs på engelska. I en intervju i *Universitetsläraren* (10-11/2006) ifrågasätter den ständige sekreteraren för den Svenska Akademien, Horace Engdahl, denna föreställning. Att debattera på ett främmande språk "känns som att brottas med ena handen bakbunden" säger han och fortsätter: "Det är bara på svenska som jag kan tänja på språkets regler och skapa nya betydelser, alltså säga något riktigt intelligent. Jag är dummare på engelska". De flesta av oss känner väl mer eller mindre igen detta. Vi deltar i debatter på internationella konferenser, men blir ofta passiva åhörare eftersom vi har svårt att snabbt finna de rätta formuleringarna på främmande språk. Vi håller föredrag och skriver artiklar på engelska, men lyckas sällan uttrycka oss lika bra som på vårt eget språk. Detta är ett större problem för humanistiska vetenskaper och humanistiskt orienterade samhälls- och beteendevetenskaper än det är för naturvetenskap och naturvetenskapligt orienterade samhälls- och beteendevetenskaper. Ju större vikt begrepp har i förhållande till siffror och ju större betydelse kulturella och sociala skillnader har i förhållande till universella likheter desto större blir problemet. För sociologins del är det ingen tvekan om att ett fullödigt behärskande av ett språk är av avgörande betydelse för framgångsrik forskning och utbildning. Det är självklart att detta fullödiga språk nästan alltid är vårt modersmål. För att behärska ett främmande språk på ett tillfredsställande sätt måste vi närmast göra det till ett andra modersmål. Då räcker det inte några månader eller ens något års forskningsvistelse inom det aktuella språkområdet. I princip gäller att vi bara kan behärska ett språk om vi lever och verkar inom detta språkområde sedan lång tid tillbaka. Detta förhållande gör internationalisering problematiskt för höggradigt språkberoende vetenskaper inom ett så litet språkområde som det svenska. Det är således inte konstigt att svensk samhällsvetenskap och humaniora generellt sett är svaga vid en internationell jämförelse. De mest framgångsrika svenska forskarna inom dessa vetenskaper är oftast just de som innehar tjänster utomlands. Det är heller inte så konstigt att de starka forskningsmiljöer som finns i landet närmast undantagslöst är naturvetenskapliga (jfr VR:s Linnéstöd 2006). De mest internationellt erkända forskningsmiljöer vi har inom samhälls- och beteendevetenskaper är följdriktigt oftast naturvetenskapligt orienterade och sifferbaserade snarare än ordbaserade, dvs. inom stora och viktiga delar av samhälls- och beteendevetenskapen befinner sig vi svenskar ofta bakom forskningsfronten. Språkets vetenskapliga betydelse kan utan tvekan förklara mycket av detta tillstånd.

Om ovanstående resonemang är riktigt är en långtgående anglofiering av högre utbildning och forskning knappast lösningen, snarare tvärtom. "Främmande språk är som ficklampor med vilka man trevar sig fram i tunnlar", hävdar Engdahl. Så kallad internationell engelska är ett kastrerat språk och ett trubbigt verktyg för forskning

och utbildning. Vad göra? Låt oss jämföra med fransk och tysk humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. I dessa språkområden utvecklar forskare sin forskning på sitt modersmål och först efter att ha blivit stora namn på hemmaplan översätts deras böcker till engelska. I dessa länder vimlar det av inhemska konferenser på högsta vetenskapliga nivå. Vi skall då komma ihåg att många (för att inte säga de flesta) av de internationellt sett mest framgångsrika humanisterna och samhällsvetarna även under de senaste decennierna är franska och tyska.

Om vi erkänner att en sådan form av internationalisering fungerar inom stora språkområden som de franska och tyska, uppkommer naturligtvis frågan om ett så begränsat språkområde som det svenska skulle kunna utveckla starka forskningsmiljöer på samma sätt. Svaret är att om vi godtar resonemanget ovan om språkets vetenskapliga betydelse då finns det inte någon annan väg än den franska och tyska. Detta är naturligtvis inte ett rop efter vetenskaplig isolering och protektionism. I kravet på internationalisering ligger en insikt om kommunikationens stora betydelse för vetenskapen, men avancerad kommunikation förutsätter ett fullödigt språk. "Man hojtar om internationalisering", säger Engdahl och fortsätter: "Vi kommer dock inte att ha någon tankeverksamhet värd namnet att internationalisera, när lärare och forskare inte längre arbetar med sitt bästa språk som verktyg".

För sociologins del skulle det svenska sociologförbundet kunna spela en betydligt viktigare roll än vad det har gjort under de senaste decennierna just vad gäller denna problematik. Svenska sociologförbundets ordförande, Antoinette Hetzler, frågade i *Sociologisk forskning* (nr 2 2006) varför så få av de svenska sociologer som deltar i internationella konferenser också deltar på det svenska sociologförbundets årsmöten. Medlemsiffror talar sitt tydliga språk. Medan det danska sociologförbundets medeltal nyligen passerade 900 har det svenska förbundet kring 400 medlemmar (och då skall vi komma ihåg att Sverige har betydligt fler sociologer än Danmark). Det tycks också vara en tendens att ju högre upp man kommer i den vetenskapliga hierarkin desto mer sällan deltar man i sociologförbundets årsmöten. Tidskriften *Sociologisk forskning* har länge haft liknande problem. Vi undviker med andra ord i alltför hög grad de enda gemensamma sociologiska mötesplatser för vetenskaplig kommunikation som vi har i det här landet. Detta innebär att svensk sociologi är djupt fragmentiserad, dvs. vi kommunicerar inte tillräckligt med varandra på vårt bästa språk. Vad skulle ha hänt med svensk sociologisk forskning om förbundets årsmöten och tidskrift fungerade som en självklar instans för kommunikation för en majoritet av svenska sociologer? Är det inte just detta som vi måste satsa på för att stärka svensk sociologi? Jag skulle vilja påstå att bara genom att utveckla svensk sociologi på hemmaplan kan vi bli starkare internationellt. Vi har viktiga instrument för en sådan utveckling i vår hand; årsmöte, tidskrift och hemsida. Vi i sociologförbundets nya styrelse skall göra vårt bästa för att utveckla dessa instrument, men en positiv utveckling kräver naturligtvis att alla svenska sociologer tar ansvar för framväxten av en stark nationell forskningsmiljö.

Mikael Carleheden